

**Tractatvs De Præventionē Iudiciali [!], Sev De
Contentione Ivrisdictionvm**

Tonduti, Pierre François de

Lvgdvni, M.DC.LXXIII.

Capvt XXVIII. De Præuentione inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem
in criminibus adulterij, vel assassinij, per Clericum vel laicum commissi. ...

[urn:nbn:de:hbz:466:1-98370](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-98370)

Ceterum quacumque de iurisdictione Inquisitorum, & aliorum Iudicum Ecclesiasticorum hactenus dicta sunt, vel in futurum dicenda, submittito libenter correctioni S.M. Ecclesia, sacra Congregationis Sancti Officii Urbis, & cuiuslibet melius sentientis, sicuti & omnia alia.

CAPVT XXVIII.

ARGVMENTVM.

De Præuentione inter Iudicem Ecclesiasticum, & sæcularem in criminibus adulterij, vel assassiniij, per Clericum vel laicum commissi. Item in blasphemis & alijs Iudæorum delictis. Item in crimine Concupinatus, Sodomix, Sacrilegij, & inuasionis bonorum Ecclesiæ. Quid si inuasio committatur circa bona Clerico in titulum patrimonij assignata, utrum detur præuentionio hoc casu in fauorem Iudicis sæcularis. Denique utrum in delicto polygamix Iudex laicus procedere & præuenire possit. Quid dicendum de eo, qui matrimonium secundum contraxit, viuentis prima vxore, cuius matrimonium erat nullum. De præuentione in crimine Assassiniij: & quæ ad id requirantur.

SVMMARIVM.

- 1 In delictis mixti fori, locus est præuentioni inter Curiam Ecclesiasticam & sæcularem, quando agitur de laicis: non item regulariter quando Clerici delinquant.
- 2 In crimine adulterij, utraque Curia cognoscit per præuentionem.
- 3 Si tamen agatur ad separationem tori, non indicat laicus.
- 4 Assassiniij crimen est mixti fori & in eo locus est præuentioni.
- 5 Si Clericus committat assassinium, Iudex laicus de eo potest per præuentionem cognoscere, dummodo clare constet de assassinio & quomodo de hoc constare dicatur.
In crimine assassiniij requiritur homicidium factum fuisse mediante pecunia.
Affectus sine effectus utrum puniatur in crimine assassiniij.
- 6 Blasphemia à Iudæis commissi, punitur per Iudicem laicum, si præuenerit, alioqui per Ecclesiasticum præuentionem.
- 7 Quoties Iudæi delinquant in crimine mixti fori, locus est præuentioni: si vero in crimine Ecclesiastico solus Iudex Ecclesiasticus aduendus est.
- 8 Inquisitores Sanctæ fidei, in quibus casibus cognoscere debeant de delictis Hebræorum.
- 9 Concupinatus delictum est mixti fori.
- 10 Si Iudex Ecclesiasticus procedat in crimine Concupinatus, quæ sit forma procedendi.
- 11 In crimine Sodomix, potest præuenire Iudex laicus.
- 12 In crimine Sacrilegij, procedit laicus præuentione, nisi reus opponens de præuentione fuisset contumax, aut opponeretur de præuentione affectatus, & procurata in fraudem.

- 13 Quando Clerici sunt complices alicuius delicti, sæculus excluditur Iudex laicus à præuentione. Sed vide dicta superius, cap. 12. num. 34. & cap. 18. num. 45.
- 14 Præuentionio locum non habet quando secundus Iudex inquit de delicto cum aliquâ qualitate aggravante.
- 15 Inuasionis rerum Ecclesiæ crimen est mixti fori, & in eo locus est præuentioni inter forum Ecclesiasticum & sæculare.
- 16 Quomodo formandus sit libellus coram Iudice Ecclesiastico super inuasionem bonorum Ecclesiæ.
- 17 Ecclesiæ intentare potest remedium restitutionis in integrum coram Iudice Ecclesiastico aduersus laicum reum.
- 18 Bona assignata Clerico pro patrimonio ad sacros Ordines suscipiendos, gaudent eodem fori privilegio quo bona Ecclesiæ.
- 19 Iudicem laicum cognoscere posse de crimine polygamix, quando quis duas habet uxores viuentes, multi existimant: Alij distinctione utuntur.
- 20 Crimen polygamix ratione contemptus seu abusus Sacramenti matrimonij, ad solum Inquisitorem priuatim pertinere varius est.
- 21 Quando quis secundam superinduxit uxorem, ex eo quod matrimonium cum primâ contractum, erat nullum, non tamen adhuc nullitas declarata, utrum subiciatur iurisdictioni Inquisitoris & incurrat pœnas polygamix.

ARGVMENTVM hunc est de nonnullis alijs delictis, quæ sunt mixti fori. Talia autem nuncupantur: quia in illis tam Iudex laicus quam Ecclesiasticus, procedere possunt: & præfertur ille, qui præuenit; proinde regulare est, ut actor possit eligere Iudicem competentem, vnum ex pluribus qui in aliquâ causâ adiri possunt, ut notat Abb. in cap. cum sit generale 8. n. 1. & 2. de foro compet. Quod intelligendum est de delictis commissis per laicos: nam si Clerici delinquant, non posset Iudex laicus: contra eos procedere, non quidem ex naturâ delicti, sed ex naturâ privilegij personalis, Clericatus ordini concessi, exceptis tamen nonnullis delictis extraordinariis, in quibus Clericus amittit privilegium fori, ut de assassinio mox dicemus, & notat Guid. Pap. decis. 178. num. 4. in fine.

Incipiendo ab adulterio, certum est illud esse mixti fori, & ab utraque Curia, Ecclesiastica nempe & laicali posse cognosci, & meliorem esse præuenientis conditionem: Iul. Clar. §. final. quest. 37. n. 3. Tusch. littera A, concl. 228. & littera M, concl. 293. num. 21. Ratio est, quia hoc delictum continet violationem Sacramenti matrimonij, Farinac. quest. 8. num. 130. & quest. 141. num. 47. † Si tamen de adulterio ageretur ad effectum separationis tori, non esset locus alicui præuentioni; sed solus Iudex Ecclesiasticus aduendus esset: Farinac. locis citat. Sanch. de matrim. lib. 10. disp. 8. n. 16. & seqq. Barbosa. in l. 2. in princ. p. 1. n. 140. ff. solut. matrim.

Assassinium quoque est mixti fori per text. in c. 1. de homicid. in 6. & ibi DD. Ergo si Ecclesiasticus præuenerit, non poterit Laicus petere causam ad se remitti, quamvis delinquens esset laicus. Anton. de Marin. resol. cap. §. 1. num. 10. Ricc. ad decis. Vincent. de Franch. 176. in fine. † Sed hoc habet speciale istud delictum, ut non solum possit Iudex laicus præuenire Ecclesiasticum quando agitur de laico delinquente, sed etiam quando crimen commissum fuit per Clericum, quia propter enormitatem huius criminis

minis amittit privilegium fori. Quod tamen sic intelligendum est, ut non statim privilegium illud amittat Clericus, sed ita demum si plene de assassinijs qualitate constiterit, quæ est fundamentum intentionis super iurisdictione, ut per DD. communiter in cap. 1. de homicid. in 6. Carol. de Grass. de effect. Cleric. effect. 1. num. 710. Indicia autem indubitata ex quibus qualitas assassinijs, sufficienter ad effectum præventionis contra Clericum apparere dicatur, sunt, pecuniæ solutio vel promissio, mandatum vel mandati acceptatio; quare vnum quodque istorum debet esse probatum per duos testes, ut deinde remaneat probata qualitas per indicia sufficientia. De Marin. dicto cap. 51. num. 6. Plura Barbof. de iure Eccles. vniuers. lib. 2. cap. 39. §. 2. num. 83. & de Grass. loco citato.

Est enim necessarium, ad hoc ut locus sit pæne assassinijs, ut crimen commissum fuerit interueniente pecuniæ, aut promissione alicuius rei loco pecuniæ; ut probat Farinac. de homicid. quest. 123. num. 19. & sequent. & num. 141. & 153. & diximus in quest. benefic. cap. 27. n. 8.

Et præmissa locum habent, etiamsi non fuerit subsequutus effectus, si deuentum fuerit ad actum proximum, quia in isto delicto puniuntur affectus, etiam sine effectu, quando deuentum fuit ad actum proximum: ideo hoc casu Iudex laicus præuenire potest in hoc crimine, etiam contra Clericum, ut testatur de Grass. de effect. Cleric. effect. 1. num. 681. Idque etiam ad effectum imponendi poenam ordinariam, ut per Eundem, num. 683.

De blasphemias autem hereticalibus, vel non hereticalibus licet actum sit, cap. precedentis, num. 12. remanet tamen decidendum, an præventioni locus sit in crimine huiusmodi quando commissum fuit à Iudæis. Blasphemiam quidem, quæ non est hereticalis, esse mixti fori diximus; & tuetur Farinac. quest. 20. num. 39. Poterit ergo Iudex Ecclesiasticus huius delicti cognitionem sibi occupare præueniendo, etiam ratione blasphemiarum per Hebræos commissarum; atque ita contra aliorum sententiam concludit ibi Farinac. num. 41. † Hæc enim generalis est regula, quod quando Hebræi committunt aliquod crimen Ecclesiasticum, cognitio illius spectat priuatiue ad forum Ecclesiasticum, & contra quando delictum est laicale, Iudex laicus priuatiue cognoscit. Quando autem crimen tale est quod si committeretur à Christiano laico, esset mixti fori, est etiam mixti fori quoad Hebræos, & ab utroque Iudice præueniunt puniri possunt. Ricciol. de iure person. extr. grem. Ecclesiast. exist. lib. 2. cap. 52. numero 6. Vnde in perituro Iudæi locus est præventioni, Farinac. q. 160. num. 233.

In quibus autem casibus, cognitio delictorum per Iudæos commissorum ad Tribunal Inquisitionis pertineat, determinat Bulla Felic. record. Greg. XIII. quæ est 70. Incip. Antiqua Iudæorum, quæ inferitur apud Dian. in suis resolut. moralibus, part. 4. in fine, & in fine directorijs Inquisit. continetur alia bulla Innocent. IV. prohibens vsum impiorum librorum apud Iudæos quam renouauit Clemens VIII. in sua constitutione incipiente, cum Hebræorum. Ratione cuius retentionis, & lecturæ librorum, Inquisitores procedere debet contra Hebræos, necnon propter blasphemias circa ea quæ nobis in fide communia cum ipsis sunt; demonum inuocationem, Cathecumenorum à fide auersionem, Christianæ fidei derisionem, & alia quæ copiosius in dictâ Bullâ Gregorij XIII. declarantur.

Concubinatus quoque delictum est mixti fori,

Tusch. littera M, concl. 293. num. 30. Quia verius est, etiam secundum ius Civile, hoc crimen esse punibile, quâ de causâ in huius punitione, præuentioni locum esse inter Curiam Ecclesiasticam & secularem, testatur Farinac. de delict. carn. quest. 138. num. 31. † Quando autem Episcopus in hoc delicto vult procedere, duplici viâ uti potest. Primo procedendo per censuras præuia tria monitione, iuxta formam Concilij Tridentini. sess. 24. c. 8. Secundo procedendo secundum formam iuris communis, nullis præuijs monitionibus ad declarationem poenarum à sacris Canonibus, vel Synodalibus constitutionibus impositarum, ut notat Dian. resolut. moral. p. 1. tr. 2. resolut. 87.

Nefandum Sodomiz crimen mixti quoque est fori, & in eo locus est præuentioni, Clar. §. fin. q. 37. num. 5. Farinac. dicta quest. 8. num. 129. Tusch. lib. M, concl. 293. num. 31.

Similiter Sacrilegium, in quo præuentioni quoque locus est: Farinac. dicta q. 8. num. 132. Quamvis in casu speciali ex facti circumstantiis decusum fuerit apud Mar. Anton. lib. 3. resolut. 38. quendam delinquentem remittendum esse ad Iudicem Ecclesiasticum, non obstante præuentione Iudicis temporalis, qui præuenerat per capturam personæ delinquentis. Quod ideo factum est, quia reus erat contumax Curie spiritualis, vnde opponendo præuentionem non videbatur audiendus (de quo tamen postea suo loco agemus) Vestr. in praxi lib. 3. cap. 2. num. 24. Farinac. de Inquisit. quest. 7. num. 54. Mascard. de probationib. conclus. 1226. num. 13. Præterea iste delinquens, cum se videret Curie contumacem, sponte se præsentauit, & constituit in carceribus Curie temporalis, & sic erat præuentioni procurata & affectata, quæ non proderat; ut pluribus in locis diximus, & docet Boff. de foro compet. num. 98. Farinac. quest. 7. num. 53. versic. sublimata primo, & numer. 64. † Et denique quia in illo delicto aderant duo Clerici complices, & per consequens ratione connexitatis, ne continentia causæ diuideretur, iudicatum fuit, totam causam coram Iudice Ecclesiastico, non obstante iudicis secularis præuentione, tractandam, Olasc. decis. 103. num. 3. & 9. Couar. pract. quest. 34. num. 1.

Sed hoc etiam, ad causam in Curia Ecclesiastica retinendam, consideratum fuit, quod Iudex huius Curie procedebat ratione illius delicti cum qualitate magis aggraunte. Atqui de iure quando secundus Iudex procedit contra delinquentem cum grauiori qualitate, primus filere debet: Farinac. dicta quest. 7. num. 65. per text. in l. 2. §. fin. de adulter. Vbi dicitur, quod etiam si socer, seu pater vxoris præuenerit maritum filia suæ ratione adulterij, per eius filiam commissi, tamen maritus præfertur patri in accusatione vxoris, & accusatio patris non obstante præuentione reicitur. Quia & propensiori iure & maiori dolore, maritum accusationem prosequuturum credendum est. Qui textus licet de accusatoriibus loquatur, tamen & ad Iudices extendendus est, quoties secundus Iudex procedit cum grauiori qualitate, Coler. decis. 237. num. 9. Sicut quando inter duos Iudices, vnus procedit super delicto grauiori, iste in dubio præferri debet, Clar. §. fin. quest. 38. numero 28. Boff. de foro compet. numer. 102. Vbi hoc explicat, exemplo primi Iudicis super vulnere procedentis, & secundi inquirentis super occisione, aut si vnus simpliciter super vulnere, & alius super vulnere illato animo deliberato procederet. Et propter has rationes causa fuit, in casu dictæ resolutionis, retenta in Curia Ecclesiastica. Illis enim circumstantiis

constantiis cessantibus locus fuisset sine dubio præuentioni, fauore Curie laicalis. De hac materia vide quæ dicta sunt *infr. hac part. 2. cap. 32. n. 21.*

- 15 Aliud proponitur delictum, nempe inuasionis bonorum & rerum Ecclesie per laicum factæ, quando videlicet bona Ecclesie indebitè & violenter occupantur, vel aliter fraus circa bona, & iura Ecclesie committitur. Hoc enim casu Iudex Ecclesiasticus contra huiusmodi delinquentes cognoscere potest, ut ostendimus *parte 1. cap. 22. num. 4.* Non tamen priuatiuè quoad laicum Iudicem, quia & hic si præuenerit, huius delicti cognitionem sibi iure vendicat, ut ex doctrinâ omnium, *in cap. cum sit generale 8. de foro compet. testatur Barbof. in notis ad cap. 2. de priuileg. num. 14. Abb. in d. cap. cum sit generale, n. 6. & Anchar. num. 6. & 7.*

- 16 Quomodo autem formandus sit libellus hoc casu coram Iudice Ecclesiastico, docet *ibidem* Abb. & Anchar. nempe ad fundandam iurisdictionem Iudicis Ecclesiastici in hoc crimine, necesse est allegare & deducere dolum, fraudem, inuasionem vel rapinam contra res & bona Ecclesie, quibus non allegatis, non erit fundata iurisdictione contra laicum reum. Imò si hæc deducantur in libello, & postea istæ qualitates & circumstantiæ non probentur, ipsum reum absolendum esse ab obseruatione iudicij voluit *ibi* Anchar. *num. 6.*

- 17 Similiter quamvis in iudicio restitutionis in integrum Iudex rei conuenti aduendus sit (vt suo loco diximus) tamen quando Ecclesia hoc remedio vti desiderat, non impeditur adire Iudicem Ecclesiasticum ex speciali priuilegio Ecclesie concessio, vt per Abb. & Anchar. & alios DD. *in dicto cap. cum sit generale, Cald. in l. si curatorem habens in verb. Implorandum, num. 32. Couat. lib. 1. var. resolut. cap. 4. num. 2.*

- 18 Notandum etiam est, quod si ageretur de bonis, sub quorum titulo, patrimonij nomine Clericus sacris ordinibus initiatus fuit, idem ratione talium bonorum competit priuilegium, vt si in illis fraus, rapina, dolum, vel inuasio commissa sit, de eo coram Iudice Ecclesiastico sicut & de propriis ipsius Ecclesie bonis tractari possit, vt per *Gloss. fin. in cap. Episcopus, de prebend.* Et quamuis contrarium tenuerint Couat. *dicto lib. 1. cap. 4. num. 4. Add. ad practic. crim. Diaz, cap. 18. num. 14.* cum aliis per eos citatis; Non tamen videtur recedendum ab opinione dictæ *Gloss.* stante dispositione Concilij Trident. *sess. 21. cap. 2.* vbi dicitur bona huiusmodi in titulum patrimonij Clerico ad sacros Ordines suscipiendos assignata, sine licentia Episcopi non posse alienari, & eâ ratione videntur ipsius iurisdictioni, & cognitioni ex eiusdem Concilij mente supposita. Et per hanc rationem ita tenet Cordub. de Lara. *in leg. si quis à liberis, §. solent. n. 36 ff. de lib. agnoscend.* vbi alij huius sententiæ assertores allegantur.

- 19 Delictum quoque polygamie, quando quis eodem tempore duas habet vxores viuentes, mixti fori esse, nonnulli DD. existimant; quos refert & sequitur Vincent. de Franch. *decis. 36. num. 4.* Et Marc. Ant. Genuens. *in praxi Episcop. cap. 68. n. 13.* vbi aperte dicit, quod si Curia secularis præuenerit in hoc delicto, reus ad Curiam Ecclesiasticam remittendus est, vt torqueatur super intentione, & abiuret si ab iurationi locum esse iudicatum sit: deinde vero iterum remitti debet ad Iudicem secularem, qui hunc delinquentem secundum iuris sanctiones debitis pœnis puniri mandet; quando vero Curia Ecclesiastica præuenit, in totum debet procedi in illâ Curia, nec vnquam reus ad Tribunal Iudicis secularis

remittendus est: & in effectu ego alias quandam apolygamum anno 1615. condemnauit tanquam Iudex Curie temporalis Sancti Petri huiusce ciuitatis, & sententia fuit publicè demandata exemplari executioni.

Alij vero hac distinctione vtuntur, quod si quis duas simul vxores duxerit, vel mulierem iam alteri coniugatam scienter sibi matrimonio copulauerit in contemptum Fidei, vel Sacramenti, causa ista ad Iudices Fidei priuatiuè pertineat, si vero ad solam libidinem explendam, causa ista sit mixti fori, & in illa locus sit præuentioni. Ita Farinac. *dicta quest. 8. num. 127.*

Sed quidquid sit, verius est nullum esse præuentioni locum in hoc crimine, imò huius causæ cognitionem omnino, & priuatiuè ad Tribunal Sancti officij Inquisitionis pertinere: quia cum in tali delicto contineatur abusus Sacramenti matrimonij, sequitur punitionem ad solos Iudices pertinere, quorum de rebus fidei, & Sacramentorum contemptum tangentibus cognitio est. Rationem hanc reddit Farinac. *de delict. carn. quest. 140. numer. 24.* Quia quicumque duas simul vxores ducit, siue clam siue palam id faciat, semper est de hæresi suspectus. Quod tamen temperat *in addit. ad dictum locum,* vt remittatur arbitrio Inquisitoris, vt videat vtrum sit suspectus, an non; & vtrum abjurare debeat vel de leui, vel de vehementi, & *in tractat. de hæresi, quest. 178. num. 71.* vbi hoc benè confirmat: & nouissimè tradit Cæf. Caren. *de offic. Inquisit. part. 2. tit. 5. §. 3.*

Sed dubitatum fuit, & nunc de hoc agitur in Tribunali Sancti Officij huius ciuitatis, vtrum ille, cuius matrimonium cum primâ coniuge contractum, erat nullum, quia non fuerat factum coram proprio Parocho alterius ex coniugibus; propterea requiritur per dispositionem sacri Concilij Tridentini, si secundam vxorem legitimè ducat, incurrat pœnas polygamie, aut aliquâ pœnâ puniendus sit. Duo casus in hac questione distinguuntur. Primus est, quando nullitas primi matrimonij non est patens, & secundum, contractum fuit sine declaratione præuia nullitatis, & tunc locus erit pœnæ Polygamie, & sic contrahens subditus erit iudicio Inquisitorium, Farinac. *dicta quest. 178. num. 72. versic. sic & is qui primo matrimonium.* Secundus casus, cum nullitas est patens, & tunc causæ cognitio non spectabit ad Inquisitorem; sed ad Episcopum, ex eo quod non sequuta declaratione nullitatis primi matrimonij, ad secundum conuolauerit, & sic contrahens punietur per Episcopum pœnâ contentâ *in cap. cum in Apostolica,* vbi DD. *de sponsalib.* Farinac. loco citato, *versic. Quod si nullitas primi matrimonij.* Cæf. Caren. loco cit. *part. 2. tit. 5. §. 5. num. 31. & 32.* Qui similiter dicit subici iudicio Inquisitoris, qui post primum matrimonium validum, contraxit secundum inualidum, nisi tamen nullitas procederet ex defectu consensus.

C A P V T XXIX.

A R G V M E N T V M.

De variis aliis casibus in quibus locus est præuentioni inter Iudicem Ecclesiasticum & secularem. De incestu, raptu, stupro. De infractione pacis. De delictis

COM